

Kommentarer till 2013 års taxestatistik

VA-avgiften för en normalvilla höjdes med i medeltal 4,3% 2013. Tendensen med låga avgiftsökningar för vatten- och avloppstjänster från tidigare år består därför. Mot bakgrund av de stora investeringar som krävs för att förnya infrastruktur och klara klimatanpassning och ökande miljökrav är de fortsatt låga taxeökningarna oroande.

Avgifterna för vatten och avlopp skiljer sig åt mellan kommunerna. Detta kan huvudsakligen förklaras med olika förutsättningar som regionens befolkningstäthet, råvattenkälla, särskilda geografiska utmaningar som skärgård etc.

Svenskt Vatten sammanställer varje år taxestatistik baserat på de uppgifter som kommunerna lägger in i databasen VASS. Jämförelsen görs för avgifter för enfamiljshus, s k typhus A¹, och flerfamiljshus, s k typhus B².

Ett typhus A betalar år 2013 mellan 247 och 889 kr per hushåll och månad eller mellan 2 och 7 öre per liter.³ Ett lägenhetshushåll i typhus B betalar mellan 124 och 607 kr per månad eller mellan 1 och 5,5 öre per liter.

I föreliggande PM ställer vi följande frågor:

- Varför skiljer sig avgifterna åt mellan kommunerna?
- Hur har de förändrats från förra året?
- Hur tror vi avgifterna kommer att förändras i framtiden?

Varför skiljer sig avgifterna åt mellan kommunerna?

Taxor sätts i varje enskild kommun utifrån självkostnadsprincipen. Det innebär att de samlade intäkterna från taxans avgifter inte överstiger de samlade kostnaderna för de kommunala vatten och avloppstjänsterna.

Som framgår nedan beror skillnaderna främst på olika förutsättningar vilket påverkar kostnaderna för att hantera vatten- och avlopp, tex läge, typ av bebyggelse, avstånd, topografi, befolkningstäthet,

¹ "Typhus A" är ett enfamiljshus med 150 m² våningsyta inkl. garage 15 m², tomtyta 800 m², vattenförbrukning 150 m³/år. Fastigheten är ansluten till vatten, spill- och dagvatten.

² "Typhus B" är ett flerbostadshus som är anslutet till vatten, spill- och dagvatten. Huset har 15 lägenheter, 1000 m² våningsyta, 800 m² tomtyta, vattenförbrukning 2000 m³/år och 2 st parallellkopplade vattenmätare q_n 2,5 m³/h.

³ Samtliga uppgifter är inklusive moms.

antalet verksamhetsområden, råvattenkälla etc. Vidare spelar historiskt olika sätt att hantera investeringskostnader in.

Det förekommer ibland påstående att spridningen i avgiftsnivå är en indikation på att vissa kommuner är mindre kostnadseffektiva. Detta är emellertid ett felaktigt resonemang. Vatten och avloppstjänster måste tillhandahållas i varje enskild kommun oavsett vilka förutsättningar som finns för att göra detta till en låg kostnad. Förutsättningarna skiljer sig här markant åt mellan olika kommuner. Därför är en spridning i taxenivå inte en indikation på verksamhetens kostnadseffektivitet.

För att illustrera detta har vi analyserat förutsättningarna i de 25 kommuner med lägst brukningstaxa för en normalvilla (typhus A) med de 25 kommuner med högst brukningstaxa.

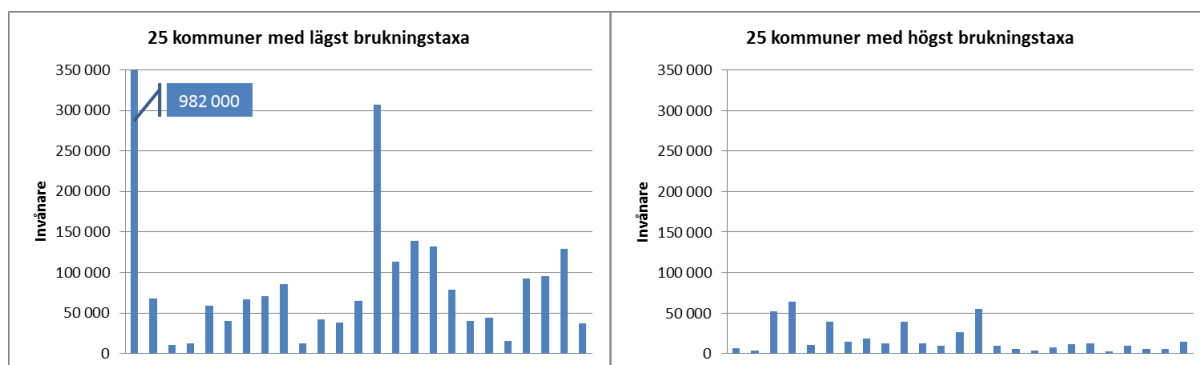
Tabell 1 *Kommuner med lägst respektive högst taxa för typhus A år 2013.*

25 kommuner med lägst taxa		25 kommuner med högst taxa	
Kommun	Kostnad per månad typhus A (kr)	Kommun	Kostnad per månad typhus A (kr)
Stockholm inkl. Huddinge	247	Vansbro	669
Järfälla	258	Ydre	669
Tibro	266	Uddevalla	675
Lycksele	266	Karlskrona	678
Östersund	269	Säter	680
Sundbyberg	271	Lerum	685
Sollentuna	272	Orust	686
Solna	284	Kramfors	688
Botkyrka	288	Torsby	690
Tidaholm	295	Värmdö	691
Sigtuna	298	Öckerö	697
Lidköping	301	Hofors	714
Täby	305	Nynäshamn	715
Malmö	307	Örnsköldsvik	717
Lund	315	Svenljunga	729
Örebro	321	Ockelbo	739
Helsingborg	322	Munkfors	748
Haninge	326	Lessebo	750
Upplands-Väsby	328	Tranemo	792
Lidingö	336	Tanum	796
Salem	339	Dorotea	800
Halmstad	342	Nordanstig	807
Gävle	344	Norberg	822
Jönköping	345	Högsby	881
Vänersborg	356	Tjörn	889

- Av de kommuner med lägst taxa är ca ¼ antingen tätorter med mer än 75 000 invånare eller kranskommuner till en tätort. I denna typ av bebyggelse är det korta ledningslängder per betalande abonnent och det finns stordriftsfördelar för vattenproduktion och avloppsrening.

- Av de kommuner med högst taxa är ca ¾ antingen mindre än 15 000 invånare och/eller har en skärgård. Dessa kommuner är mer glest befolkade och det krävs betydligt större ledningslängder per ansluten, dricksvatten- och avloppsreningsverk betjänar avsevärt färre personer och ibland krävs speciallösningar p g a skärgård, långa avstånd eller topografi.

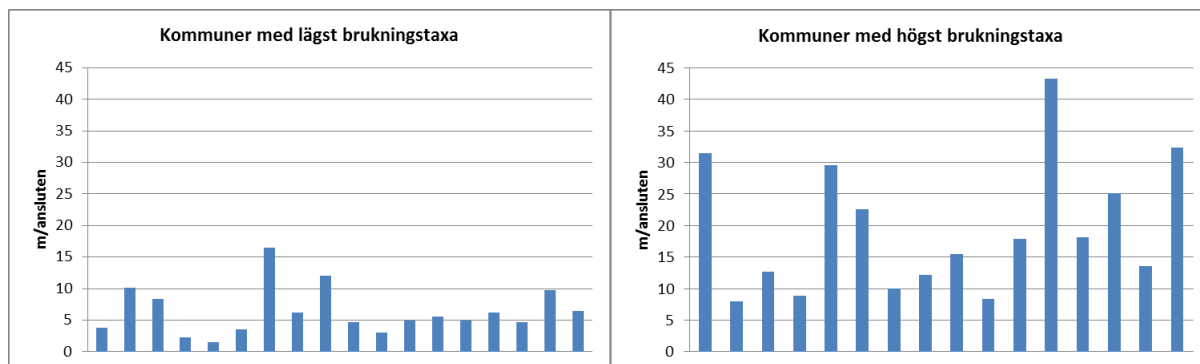
Som framgår av figur 1 är skillnaden bara vad gäller antalet invånare stor när man jämför de båda grupperna.

Figur 1 Antalet invånare i kommuner med lägst respektive högst brukningstaxa för typhus A

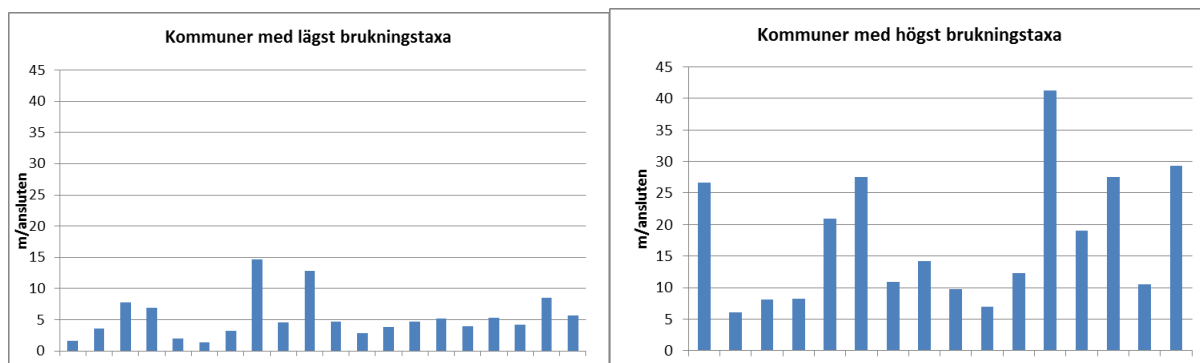
Bilden bekräftas när man ser till nyckeltal för infrastruktur som krävs för att tillhandahålla vatten och avlopp i kommunerna.

Som framgår av figur 2 och 3 har kommunerna med låg taxa i stor utsträckning korta ledningslängder per ansluten⁴.

Figur 2 Meter dricksvattenledning per ansluten

⁴ Alla kommuner har inte lagt in dessa uppgifter i databasen VASS och är därför inte med i figuren. Uppgifterna är för de av de 25 kommuner med lägst respektive 25 kommuner med högst taxa för typhus A som har lagt in uppgiften i VASS.

Figur 3 Meter spillvattenledning per ansluten

Kostnaden för investeringar och underhåll för ledningsnät är en stor del av den totala kostnaden. Det innebär att kommuner med långa ledningslängder per betalande måste ha högre avgifter för att uppnå självfinansiering.

Jämför man kommunerna med högst respektive lägst taxa för typhus A vad gäller avloppsrening och dricksvattenproduktion blir mönstret tydligt även här. Över hälften av kommunerna i kategorin lägst taxa får avloppet renat och/eller dricksvattnet producerat i större anläggningar, ofta genom gemensamma regionala bolag. Detta ger förstås betydande skalfördelar och därmed lägre kostnader. De stora regionala bolagen finns där det finns förutsättningar för samordnad produktion, d v s i storstadsregionerna. Bland de mindre kommunerna med högre taxa finns även exempel på sambehandling med andra kommuner, men i mindre utsträckning och i mycket mer begränsad skala.

Visserligen betalar ett typhus A i Munkfors 2,5 ggr mer än typhus A i Solna, men då ska man hålla i minnet att det i Munkfors krävs ca 28 ggr mer meter dricksvattenledningar och 31 ggr mer meter spillvattenledning per ansluten. Solna har även som kranskommun i Stockholmsregionen kunnat utnyttja stora regionala anläggningar för dricksvattenproduktion och avloppsrening. Många liknande exempel skulle kunna göras.

En annan viktig faktor är hur kapitalkostnader hanterats historiskt. Under 60- och 70-talen utgick mycket statligt stöd till att bygga ut avloppsreningsverk. Vidare har man skrivit av ledningsnät och anläggningstillgångar snabbare än verklig nyttjandeperiod. Mycket av de befintliga anläggningstillgångarna är därför redan avskrivna. Detta har skett i olika grad i kommunerna varför de kapitalkostnader som ligger till grund för avgiftsuttaget skiljer sig åt.

Vidare är metoderna för redovisning olika i olika kommuner. Det handlar till exempel om olika modeller för avskrivning, avskrivningstider och internränta liksom kostnad för förnyelse och underhåll kostnadsförs.

Det är komplicerat att i enskilda fall att härleda varför kapitalkostnaderna skiljer sig åt mellan olika kommuner. Vad som kan sägas med säkerhet är dagens kapitalkostnader är lägre än de som krävs i framtiden när nya investeringar aktiveras och finansieras genom va-avgifter. Till detta kommer behov av ökande investeringar för att möta stigande krav och klimatförändringar, se nedan.

Det finns inga entydiga förklaringsfaktorer utifrån lokala förhållanden som kan illustrera i varje enskilt fall varför kommuner behöver ta ut låga respektive jämförelsevis högre VA-avgifter för att nå självfinansiering. Tibro, Lycksele och Tidaholm har låga avgifter i brukningstaxan fast de inte är stora

städer eller tätbebyggda kranskommuner med tillgång till regionala anläggningar, hur kan man förklara dessa undantag?

En analys gjordes där två till befolkningen lika stora kommuner med hög (Tanum) respektive låg (Tibro) taxa jämfördes⁵. Även om de båda ligger i Västra Götaland och har omkring 12 000 invånare ser man snart att förutsättningarna är olika. Tanum är starkt kuperat och har 6 tätorter och (när studien gjordes) totalt 22 verksamhetsområden. Därför har man tidigare haft flera vattenverk. Flera av dessa har avvecklats för att få en mer rationell infrastruktur vilket i det kortare perspektivet krävt investeringar i överföringsledningar. Antalet avloppsreningsverk är fortfarande stort och topografin innebär att man behöver ett större antal pumpstationer och avstånden mer ledning per ansluten. Tibro är platt med två tätorter, tre verksamhetsområden och större möjligheter att bygga en kostnadseffektiv infrastruktur för vatten och avlopp. Befolkningstätheten är fyra ggr högre än i Tanum. Råvatten till dricksvatten kan tas från grundvatten vilket inte kräver lika långtgående (och kostsam) behandling som ytvatten vilket används i Tanum.

Det är också intressant att notera när de stora investeringarna skett i de båda kommunerna. Tibro samhälle startade utbyggnad av sin vattenförsörjning redan under 1930-talet och den stora expansionen skedde under 60-talet. I Tanum gjordes stor utökning av VA-verksamheten under 1980-talet och befintliga reningsverk har byggts ut och rustats upp till stora kostnader utan statsbidrag.

Vidare använder de båda kommunerna – liksom många kommuner i Sverige – mycket olika redovisningsteknik och kapitalkostnadsmetod vilket gör jämförelsen svår.

Jämförelsen gäller två extremfall, men de generella slutsatserna för vad som påverkar VA-taxan torde vara giltiga generellt. Framförallt visar den på komplexiteten i de faktorer som påverkar taxans nivå.

Hur har taxorna förändrats från förra året?

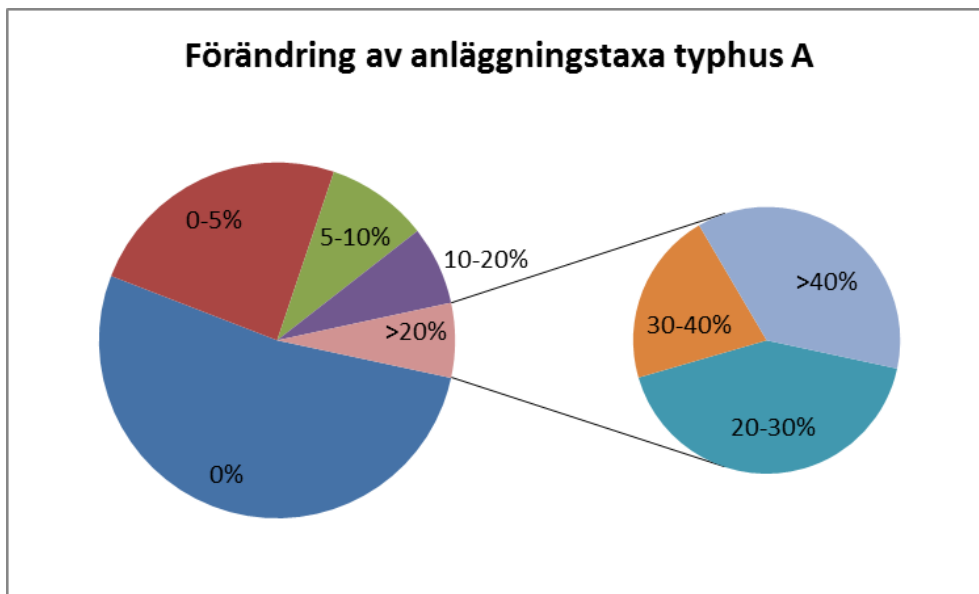
Medelhöjningen i brukningsavgift för ett typhus A är 4,3%, det är i samma storleksordning som tidigare år under 2000-talet. Spridningen är dock tämligen stor. 32% av kommunerna ligger kvar på samma avgiftsnivå eller har till och med sänkt. Ett mindre antal (13% av kommunerna) höjer mer än 10%. Det förefaller dock inte finnas någon generell tendens mot att möta branschens ökande kostnaderna och reinvesteringsbehov vilket är oroande.

Anläggningsavgiften – d v s engångsavgiften för att ansluta sig till de kommunala vattentjänsterna - för ett typhus A är 2013 i medeltal 112 500 men varierar mycket kraftigt mellan kommuner. Kostnaden för att ansluta nya abonnenter kan i princip täckas av både anläggnings och brukningsavgifter varför kommunerna kan välja hur man vill finansiera detta (i vilken grad även brukningsavgifter finansierar nya anslutningar). Det är därför naturligt att anläggningsavgifterna skiljer sig kraftigt åt.

Vad gäller förändringen i anläggningsavgifter så har ett stort antal kommuner - 53% - valt att ligga kvar på samma avgiftsnivå som förra året eller i några enstaka fall till och med sänka. Ett mindre antal kommuner höjer med 20% eller mer.

---

⁵ Lingsten, A. "Varför är Tibro så billig och Tanum så dyr?" VA-Forsk rapport Nr 22 mars 2003.

Figur 4 Förändring i anläggningstaxa för typhus A från 2012 till 2013

Flera faktorer spelar in när kommuner sätter sin anläggningstaxa. Sker nya anslutningar i stor utsträckning genom förtätningar inom befintligt verksamhetsområde eller genom sk omvandlingsområden där kommunala vattentjänster ansluts till områden som tidigare saknade kommunalt VA? En annan faktor är förstås trycket på nya anslutningar, är det många områden som behöver anslutas de kommande åren så är behovet av anläggningsavgifter som ligger nära självkostnad större. I en del kommuner vill man hålla anläggningsavgifterna nere och kompenserar detta genom finansiering via bruksavgift.

Vad kan vi vänta oss för avgifter i framtiden?

Det finns flera faktorer som pekar på att kostnaden för att tillhandahålla vatten- och avloppstjänster kommer att öka i framtiden.

- Idag är en stor del av kommunernas anläggstillgångar för vatten och avlopp (ledningsnät, avloppsreningsverk och dricksvattenverk) avskrivna. När nödvändiga investeringar görs för förnya denna infrastruktur kommer därför taxan att behöva höjas markant.
- Förnysetakten av ledningsnät är lågt, i genomsnitt ca 0,5%. Den behöver öka till 0,8% sett endast till förnyelsebehovet. Om man även tar hänsyn till ökande funktionskrav på ledningsnäten kommer förnyelsebehovet att behöva stiga ytterligare. Det kommer att innebära en kraftig kostnadsökning.
- Anpassningen till ett förändrat klimat kommer att innebära investeringar i både vattenverk, avloppsreningsverk och ledningsnät.
- Miljökraven ökar genom till exempel ramdirektivet, Baltic Sea Action Plan, ökande krav på avskiljning av kemiska substanser i avloppsreningsverk samt ökande krav på hygienisering av slam.

Analyser visar att vattentjänstsektorn måste genomföra kraftiga investeringsökningar under de kommande 20 åren för att klara dessa utmaningar. Sett över riksgenomsnittet kommer de försiktiga ökningarna vi noterat under hela 2000-talet inte kunna finansiera de åtgärder som krävs.

Det är viktigt att kommunerna ser över sin VA-verksamhet och kritiskt granskar taxan redan nu för att se hur man ska kunna möta dessa utmaningar.